

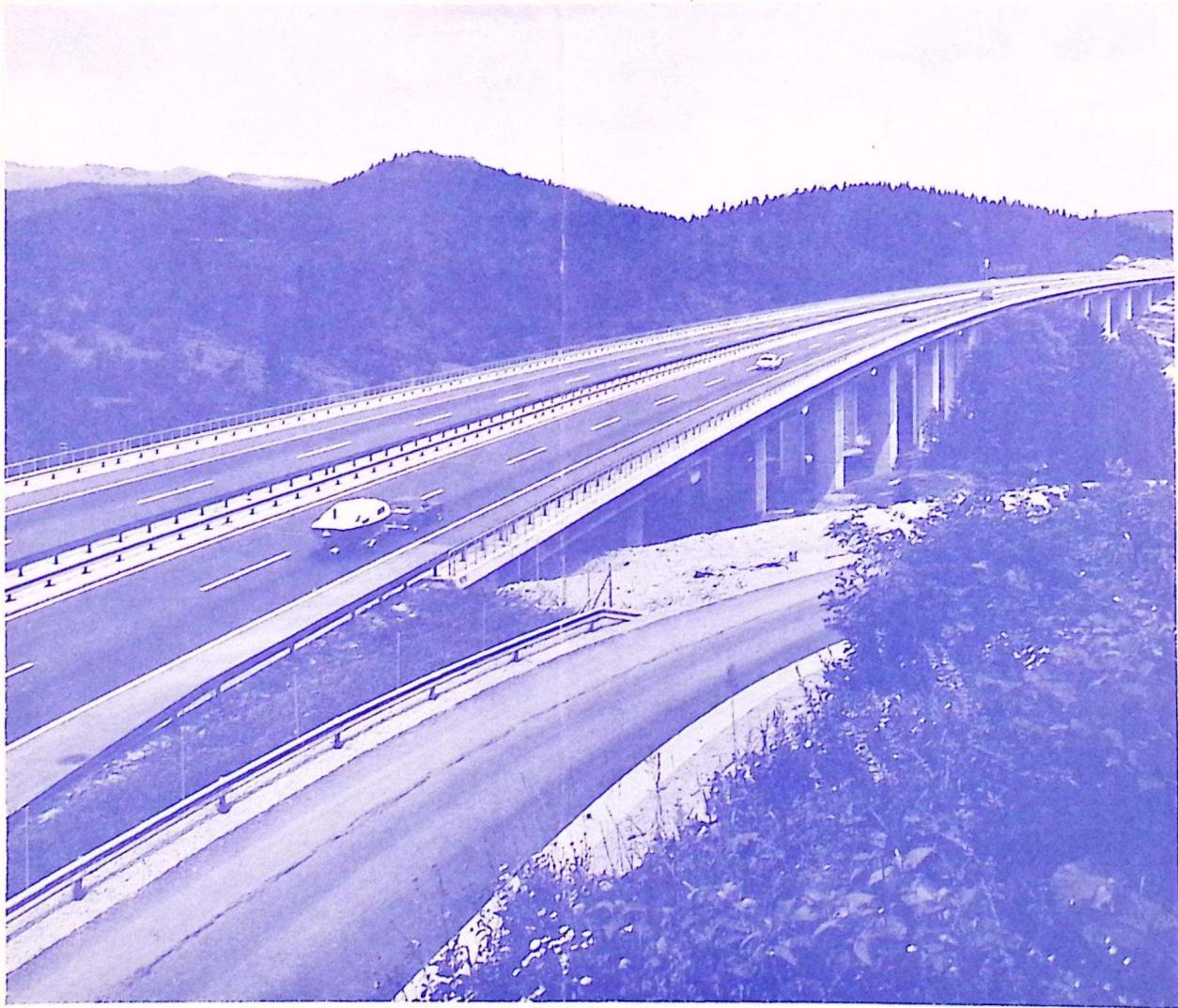
Ceste i mostovi

GLASILO JUGOSLAVENSKOG DRUŠTVA ZA PUTOVE

ZAGREB

RUJAN 1974.

GODINA XX BROJ 9

Ceste i mostovi

Glasilo Jugoslavenskog društva za puteve
časopis za projektiranje, građenje, održavanje i tehničko-
ekonomsku planu cesta, mostova i cestovnog prometa

Godina XX

Broj 9

SADRŽAJ

Prof. Juraj Zagoda, dipl. inž., Zagreb	Novije evropske preporuke za neke elemente kod projektiranja cesta	225
Doc. Zvonimir Zagor, dipl. inž., Zagreb	Proračuni aerodromskih vozilno-sistemih staza elektronikim računalom	234
Zanimljivosti	Zanimljivosti	250
Bibliografija	Bibliografija	251
Vijesti iz inozemstva	International News	252
Otvajesti	Informations	253

Roads and Bridges

Bulletin of the Yugoslav Society for Roads
Journal for Design, Construction, Maintenance, Technical and
Economical Questions of Roads, Bridges and Rail Traffic

No 9

CONTENTS

Prof. Juraj Zagoda, Zagreb	Never European Recommendations Regarding Some Elements for Road Projects	225
Zvonimir Zagor, Zagreb	Calculations of Airport Runways by Computer	234
	Something about Traffic and Roads	250
	Bibliography	251
	International News	252
	Informations	253

Ceste i mostovi

Časopis za projektiranje, građenje, održavanje i tehničko-ekonomsku planu cesta, mostova i cestovnog prometa

ZAGREB RUJAN 1974.

GODINA XX BROJ 9

Prof. JURAJ ZAGODA, dipl. inž., Zagreb

Novije evropske preporuke za neke elemente kod projektiranja cesta

Nastavak iz broja 5/1974.

Napomena uredništva:

U ovom broju objavljujemo nastavak članka iz broja 5 pod naslovom „Novije evropske preporuke za neke elemente kod projektiranja cesta“. Ova je povodom rasprave načrta naseležnosti evropskih istaknuta pripremljen „Pravilnika o projektiranju trase i poprečnog preseka jačnih cesta izvan naselja“ Nacr. „Pravilnik o projektiranju trase i poprečnog preseka jačnih cesta izvan naselja“ izrađen je u organizaciji Državne za ceste SR Slovenije i dostavljen zainteresiranim ustanovama i organizacijama na diskusiju. Primedbe treba dostaviti Jugoslavenskom državu za putove Beograd, Kneza Milosa 7/I do 15. 10. 1974. god. Izvara rasprava održat će se 25. 10. 1974. u sati „Partizanskog putac“ u Beogradu, Taksovska ul. 6 sa početkom u 9 sati.

4. POPREČNI NAGIB

4.1 Poprečni nagib u pravcu

Poprečni nagib u pravcu služi brzom odvođenju površinske vode s kolnika.

Definicija i podloge kao i do sada primjenjivane vrijednosti norma i prijedlozi komisije obrazovani su za najmanji poprečni nagib u pravcu u poglaviju 5.

Vrijednosti najvećeg dozvoljenog poprečnog nagiba u krivinama prikazane su u tabeli 4.2.3.

4.2 Poprečni nagib spram unutarnje strane krivine

4.2.1 Sverha

Zadatak poprečnog nagiba u krivini jest višestruk. Kao i u pravcu poprečni nagib služi brzom odvođenju površinske vode s kolnika. Kod vozno-dinamičkog oblikovanja krivine poprečni nagib smanjuje udio vrijednosti radijalnog trenja koji je uzet u obzir. Osim toga poprečni nagib poboljšava i optičko vodenje.

4.2.2 Definicija i podloge

Najmanji poprečni nagib u krivini koji se traži iz tehničkih razloga odvođuje obraden je u poglavju 5.

Najveći dozvoljeni poprečni nagib, ako se uzmu u obzir dozvoljeni radikalni koeficijenti trenja (pogl. 1.2), a u ovisnosti o projektnoj brzini, prikazani su na slici 4.2.3-a.

Za najmanji dozvoljeni poprečni nagib u krivini ($p = 2,5\%$) određeni najmanji polumjeri krivina u krivini i najmanji poprečni nagib u krivini prikazani su na slici 4.2.3-b.

POZIV NA KOLEKTIVNO UČLANJENJE

Kolektivni članovi uplatom navedene članarine besplatno primaju pet primjeraka časopisa „Ceste i mostovi“.

Godišnja preplata: za poduzeća 360 d za prvi preplati primjerak, za svaki daljnji primjerak 150 d; za ostale preplatkine 60 d; za dake i sludbine 24 d; za inozemstvo 200 d.

Po jedini primjerici: za poduzeća 30 d, primjerak u prodaji 4 d.

Članovi Društva za ceste Hrvatske uplatom članarine slijedi pravo za besplatno primanje časopisa. Godišnja članarina 60 d.

Cijene oglasa: poslovna stranica d 3000, omotna stranica d 2500, unutarnje stranice: 1/1 d 2000, 1/2 d 1500, 1/4 d 1000.

Stalnim oglašivaćima dajeemo popust.

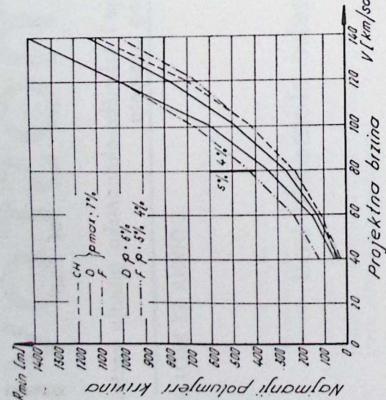
Urednički savjet: Vojislav Bedeković, dipl. inž., Ivan Golmit, dipl. inž., Zarko Čukara, dipl. inž., Ljubomir Filipović, dipl. inž., Radolj Bošnjak, dipl. inž., Rudolf Jenko, dipl. inž., Tuško Kališ, dipl. inž., prof. Miroslav Lamer, dipl. inž., Nenad Mančević, dipl. inž., Maks Puhov, dipl. inž., prof. Isak Popo, dipl. inž., Štefan Lomer, dipl. inž., prof. Josip Šuržberg, dipl. inž., prof. Adnan Selimbegović, dipl. inž., prof. Štefan Melega, dipl. inž., Darko Milinović, dipl. inž., prof. Josip Vučetić, dipl. inž., dr. Aleksandar Solić, dipl. inž., Željko Viveden, dipl. inž.

Urednički odbor: Aleksandar Klementić, dipl. inž., zamjenik glavnog urednika; prof. Dano Čerbo, dipl. inž., Miran Lamer, dipl. inž., Tomislav Škendović, dipl. inž., prof. Oto Šikić, dipl. inž., prof. Štefan Melega, dipl. inž., Željko Viveden, dipl. inž.

Cesopis izdaje Društvo za ceste Hrvatske Zagreb, Ul. Luka Pakuli 1, tel. 514-600, pošt. pref. 296. Cesopis je moguće, što je rečeno kod SPK Zagreb 2010/532/277, tisk štamparije „Vjesnik“, Zagreb, Lipanj 1974.

Ceste i mostovi

Časopis na naslovnici strani: Auto-cesta Vrhnikova — Postojna — Foto: Peter Šimrad

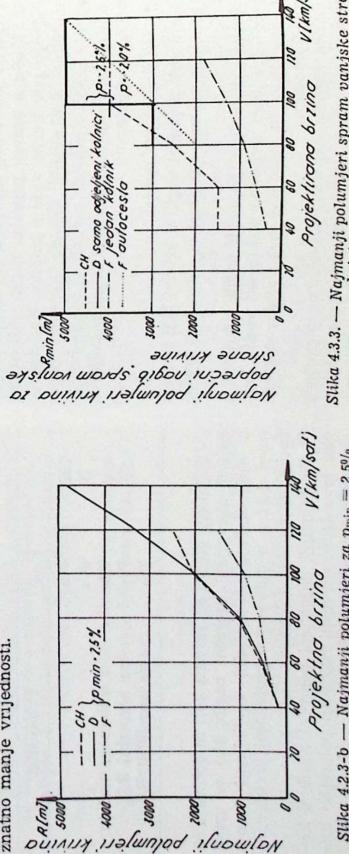
Slika 4.2.3-a — Najmanji polumjeri za p_{max}

U tri se zemlje poprečni nagibi interpoliraju sa polumjerima koji leže između graničnih polumjera na slici 4.2.3-a i slici 4.2.3-b. Pri tome se u Njemačkoj i Švicarskoj zaokružuje na narednu vstu polupostotnu ili cijelu posiotnu vrijednost, a u Francuskoj se zaokružuje na nizu.

4.4.4 Prijedlozi komisije

Najveći dozvoljeni poprečni nagib u tri zemlje određen je sa 7% , pri čemu ta vrijednost za Njemačku predstavlja iznimnu slučaj (inče 6%). Granici polumjeri krivina za najveći poprečni nagib (najmanji polumjer krivine) u francuskim i švicarskim smjernicama praktički su jednaki. Njemačke smjernice daju nešto veće vrijednosti i garantiraju time veću sigurnost i udobnost vožnje.

Granici polumjeri krivina za najmanji poprečni nagib spram unutarnje strane krivine imaju u njemačkim i švicarskim smjernicama za autoceste jednaku vrijednost. Za ceste s protusmjernim prometom, francuske smjernice dopuštaju znatno manje vrijednosti.

Slika 4.2.3-b — Najmanji polumjeri za $p_{\text{min}} = -2,5\%$

Daljnje izjednačavanje, prema mišljenju komisije, nije moguće bez dodatnih istraživanja.

4.3 Poprečni nagib spram vanjske strane krivine

4.3.1 Srvija

Poprečni nagib spram vanjske strane krivine služi — kao i u pravcu — birzom odvođenju vode s kolnika. Srvija poprečnog nagiba spram vanjske strane krivine u glavnom je izbjegavanje vtipereni plota kod prekapanja elemenata različite zakrivljenosti, osobito na potezima nedovoljnog uzdužnog nagiba. Time se povišuje sigurnost isključivanja kolnika sa slabom odvodnjom. Također se omogućuje usleda na uređajima za odvodnju i time postiže ekonomičnost. Tako se također može pojednostaviti oblikovanje čvorista.

4.3.2 Definicija i podloge

Najveći dozvoljeni poprečni nagib spram vanjske strane krivine toklik kao poprečni nagib u pravcu, odnosno kao najmanji poprečni nagib sa unutarnje strane krivine. Ne uzimaju se veće dozvoljene vrijednosti bočnog trenja nego u pravcu.

Srpska upotrebljava radijalni koeficijent trenja $f_r \approx 0,05$, dok Francuska na auto-cestama uzima vrijednost 0,06.

U Francuskoj se na zemaljskim cestama polazi od jednakih voznodinamičkih uvjeta kao kod poprečnog nagiba spram unutarnje strane krivine, ali ipak kod najmanjeg polumjera krivine uz upozorenu veće brzine vožnje nego što je projektna brzina:

$$\text{za } V = 40 \text{ km/sat npr. uzima se } V = 75 \text{ km/sat, a}$$

$$\text{za } V = 120 \text{ km/sat uzima se } V = 130 \text{ km/sat}$$

Norme triju zemalja sadrže podatke za uredajuće odvodenje, osobito one za proračun krivine. No, manjkaju podaci za proračun, debljine vodenog filma (krivljena debljina vodenog filma, proračunsko lito) i razmaka ruba kolnika od osovine okretanja vrednostima.

Sada se površinska odvodnja obrađuje u smjeru jednosti za geometrijsko oblikovanje površine kolnika. Pojedinačno postoji u tri zemlje za problem površinske odvodnje, ori navedeni rezultati ispitivanja, odnosno ova utvrđivanja u normama.

a) Francuska

Ispitivanja provedena u Francuskoj pokazuju da fenomen akvaplaninga može nastupiti počevši izbegavaju horizontalni potezi ceste, a kod oblikovanja površine kolnika utvrđeni su:

- 4.3.4 Prijedlozi komisije
 - Najmanji polumjeri krivina s poprečnim nagibom spram vanjske strane krivine imaju u njemačkim i švicarskim smjernicama, te u francuske autoceste, jednake vrijednosti. Francuski propisi dopuštaju za ceste s protuprometom u tim slučajevima znatno manje polumjere krivina, koji prema stajalištu francuske delegacije daju dovoljne uvjet sigurnosti.
 - Moglo bi se očekivati razjašnjenje različitih shvaćanja putem namjeravanih ispitivanja nesreća.
- 5. POVRŠINSKA ODVOĐNJA
- 5.1 Srpska

Oveje obrađivani parametri trebaju prvenstveno služiti sigurnosti prometa, s time da uz sudjelovanje s drugim faktorima, vodenim film koj se nalazi na kolniku ograničuju na dopuštenu mjeru. Budući da su djelovanja debljine vodenog filma na sigurnost prometa ovisna o brzini (povećanje opadanja hraptavosti, akvaplaning = njem. »Waserschlitten«, franc. »Hydroplanage«), to je površinska odvodnja obradena zajedno u okviru utjecajnih veličina za projekt ceste.

5.2 Definicija i podloge

Na debljinu filma vode utječu ove grupe faktora:

- utjecaji neovisni o cesti — intenzitet kiše, trajanje kiše (proračunska kiša);
- utjecaji ceste — vrsta i stanje površine ceste, duljina otjecajnog puta.

Duljina otjecajnog puta određuje se ovim geometrijskim parametrima:

- najmanjim uzdužnim nagibom ceste
- najmanjim poprečnim nagibom ceste
- nagibom rampa
- širinom kolnika (učvršćena širina).

Kao kritičnu debljinu vodenog filma trebalo bi označiti onu kod koje se (uračunski) dovoljan koeficijent sigurnosti može očekivati pojavu akvaplaninga. Ta vrijednost ovise o brzini vožnje, a na nju utječe i vrsta i stanje obrute na kolnicima i vrste stanje cestovnog zastora.

5.3 Dodata primjenjivane vrijednosti u normama

Norme triju zemalja sadrže podatke za uredajuće odvodenje, osobito one za proračun krivine. No, manjkaju podaci za proračun, debljine vodenog filma (krivljena debljina vodenog filma, proračunsko lito) i razmaka ruba kolnika od osovine okretanja u metrima.

b) Švicarska

Prijeđeno drugom ispitivanju, obruč pliva pri brzini od 120 km/sat i s dubinom profilacije od 3,5 mm kod debljine vodenog filma od 1,3 mm. Razvijeni su dijagrami koji omogućuju određivanje debljine vodenog filma u odveznosti o uzdužnom nagibu u smjeru otjecanja vode, hrapavosti površine kolnika, duljini puta otjecanja i intenzitetu kiše.

- najmanji poprečni nagib $p_{\text{min}} = 2,5\%$
- najmanji uzdužni nagib $u_{\text{min}} = 0,5$ do $1,0\%$
- $> \Delta u_{\text{min}}$ na potezima višoprenjena
- najmanji nagib rampe $\Delta u_{\text{min}} = 0,1\pm 0,5\%$ ali $\leq u_{\text{max}}$
- (a = razmak ruba kolnika od osovine okretanja u metrima)

Općenito se preporučuje da se po mogućnosti izbegavaju horizontalni potezi ceste, a kod oblikovanja površine kolnika utvrđeni su:

od brzina 70 km/sat kod debljine vodenog filma u vrijednosti od 10 mm i obruta dubine profilacije od 1 mm. Inace, taj fenomen može nastupiti posle brzina 100 km/sat kod debljine vodenog filma od nekoliko milimetara.

Konačno se čini da se za sada ne mogu dati nikakve konstruktivne mogućnosti za cestovni projekt i gradenje cesta, kojima bi se moglo isključiti pojavu akvaplaninga kod brzina od 150 km/sat na vise.

Za granične vrijednosti geometrijskog oblikovanja površine kolnika utvrđeni su:

- najmanji poprečni nagib $p_{\text{min}} = 2,0$ do $2,5\%$
- (za učvršćene kolnikite)
- najmanji uzdužni nagib $u_{\text{min}} = 0,20\%$ u dugim usjecima i $u_{\text{min}} = 0,5$ do $1,0\%$ u područjima višoprenjena sa poprečnim nagibima ispod $1,0\%$
- nagib rampe $\Delta u_{\text{min}} = 0,5\%$ kod širine kolnika od 7,0 m i $1,0\%$ kod širine kolnika od 14,0 m.

c) Njemačka

Prema ispitivanjima u Njemačkoj može se računati s nastupanjem akvaplaninga ako predstoji odnosi prema slici 5.3-b.

d) Francuska

Prema jednom drugom ispitivanju, obruč pliva pri brzini od 120 km/sat i s dubinom profilacije od 3,5 mm kod debljine vodenog filma od 1,3 mm.

Razvijeni su dijagrami koji omogućuju određivanje debljine vodenog filma u odveznosti o uzdužnom nagibu u smjeru otjecanja vode, hrapavosti površine kolnika, duljini puta otjecanja i intenzitetu kiše.

- najmanji poprečni nagib $p_{\text{min}} = 0,5\%$
- najmanji uzdužni nagib $u_{\text{min}} = 0,5\%$
- $> \Delta u_{\text{min}}$ na potezima višoprenjena
- Nemačka odredaba za najmanji uzdužni nagib u_{min} i za najmanji nagib rampe Δu_{min} .

e) Prijedlozi komisije

Prijeđeno se preporučuje da se po mogućnosti izbegavaju horizontalni potezi ceste, a kod oblikovanja površine kolnika utvrđeni su:

Prema jednom drugom ispitivanju, obruč pliva pri brzini od 120 km/sat i s dubinom profilacije od 3,5 mm kod debljine vodenog filma od 1,3 mm.

Razvijeni su dijagrami koji omogućuju određivanje debljine vodenog filma u odveznosti o uzdužnom nagibu u smjeru otjecanja vode, hrapavosti površine kolnika, duljini puta otjecanja i intenzitetu kiše.

Općenito se preporučuje da se po mogućnosti izbegavaju horizontalni potezi ceste, a kod oblikovanja površine kolnika utvrđeni su:

primjena osobite brige (veće geometrijske točnosti), narootio na potezima vitioperenja i podređujući se prednosti krovne ili čvoriste. Mogu se preporučiti ove granične vrijednosti:

- najmanji poprečni nagib $P_{min} = 2,0$ do $2,5\%$ (s težnjom za primjenom više granične vrijednosti),
- najmanji uzdužni nagib (na potezu vitioperenja) $u_{min} = 0,5$ do $1,0\%$.

Za najmanji nagib rampe Δu_{min} metode određivanja razlikite su po vrsti u Francuskoj i Njemackoj, ali se po rezultatima uvelike slazu. Neće se preporeći daljnje veće izjednačavanje. Švicarskoj se preporeće da se kod novih odredaba u smernicama orijentira na navedene vrijednosti (pogl. 5.3).

Za minimalni apsolutni nagib ne postoje smernice u sve tri zemlje i za sada se jednoglasno smatra da za to nema potrebe. Komisija preporeće nadalje za prihvatom vrijednosti u normama za:

- kritičku deblinu vodenog filma u ovisnosti o projektnoj brzini
- računski kisu
- koeficijente hraptovosti za površine kolnika
- proračun debljine vodenog filma.

6. VOZNODINAMIČKE I GEOMETRIJSKE KARAKTERISTIKE TERETNIH MOTORNIH VOZILA

6.1 Brzina teretnih motornih vozila

6.1.1 Svrha

Ovaj parametar služi za određivanje izvjesnih elemenata ceste (npr. najveći dozvoljeni uzdužni nagib) i za ispitivanje potrebe izgradnje dodatnih

voznih traka na usponima te za njihove dimenzije, kao i za ocjenjivanje kvalitete prometa.

6.1.2 Definicija i podloge

Brzina teretnog motornog vozila trajna je brzina tih motornih vozila na zadanoj uzdužnom nagibu. Ona se određuje težnjom po jedinici snage vozila. Ona je u uskoj vezi, osobito uključujući duljinu poteca uspona, s vrijednostima ubrzanja i usponjena prema pogl. 3.

6.1.3 Do sada primjenjivane vrijednosti u normama Ove vrijednosti sadrži tabelu 6.1.3. Tabela 6.1.3

Uzdužni nagib %	0	2	4	6	8
Trajna brzina	CH	80	48	28	20
D ^a	—	—	—	—	—
F	76	47	25	18	15

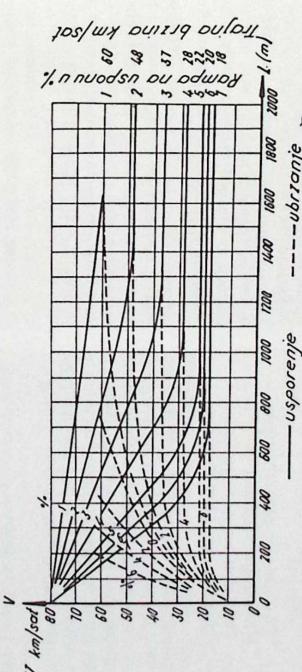
^a U njenakim se smjernicama koristi tipizirano švicarsko teretno motorno vozilo za mjerjenja.

Prema Evropskom zajedničkom tržištu određene su za teretna motorna vozila ove granične vrijednosti:

- najveća dozvoljena težina po osovini 11 t
- najveća dozvoljena ukupna težina 40 t
- težina po jedinici snage 7 KS/t .

Odgovarajuće švicarske graqnične vrijednosti su $10 \text{ t/osovini}, 36 \text{ t}, 6 \text{ KS/t}$.

Vezu između brzine i stupnja te duljine poteza uspona odnosno padova prikazuje slika 6.1.3, a prema švicarskom teretnom motornom vozilu za izmjeru. Vrijednosti koje se upotrebljavaju u Francuskom sam se malo razlikuju od ovih podataka.

Slika 6.1.3 — Brzine teretnih motornih vozila u ovisnosti o usponu

6.1.4 Prijedlozi komisije

Komisija predlaže da se preispita vrijednosti u tabeli 6.1.3 kao i krivulje na slici 6.1.3 i da se na temelju novih propisa Evropskog zajedničkog tržista eventualno promijene.

6.2 Geometrijske karakteristike

6.2.1 Svrha

Ovi se parametri koriste za ove zadatke projektiranja.

6.2.2 Definicija i podloge

Mjerodavne geometrijske karakteristike veličine jesu: duljina vozila, širina vozila, visina vo-

zila, geometrijska upravljanja (kut zaokretanja, razmaci osovina, prednji i stražnji istak, pokrivena kružna površina kod okretanja).

6.2.3 Do sada primjenjivane vrijednosti u normama Te su vrijednosti prikazane u tabeli 6.2.3 i pokazuju gotovo potpuno podudaranje.

Ovdje je daje obradivano samo vrijeme reagiranja kod kočenja.

7.2 Definicija i podloge

Vrijeme reagiranja jest ono vrijeme koje je potrebno za proces kočenja koji vozač nije očekivao, ali koji je postao potreban. Ovo vrijeme saстоji se od:

- psihološkog vremena za percepciju-reakciju vozaca za učavanje, raspoznavanje, shvaćanje i postupanje,
- vremena reakcije mehaničkih uređaja vozila: prorodno vrijeme u polovica vremena stavljanja pod pritisak uređaja za kočenje.

7.3 Do sada primjenjivane vrijednosti norma

^a Vrijednosti iz norma za projektiranje cesta, prema Zakonu o cestovnom prometu, do $2,30 \text{ m}$.

Prema dimenzijama vozila (tabela 6.2.3), medu ostalim, u pojedincim zemljama za proširenje kolonika u krivinama dane su ove smjernice:

a) Švicarska

Smjernice se sada prerađuju.

b) Njemačka

Proširenje iznosi $\frac{32}{R} \text{ (m)}$ za pojedinu voznu traku. Proširenje se primjenjuje za dvotračne kolonike kod $R \leq 190 \text{ m}$.

c) Francuska

Proširenje iznosi $\frac{50}{R} \text{ (m)}$ za pojedinu voznu traku. Proširenje se primjenjuje se kod polumjera $R \leq 200 \text{ m}$. Ato se uzme u obzir činjenica da je propisana širina voznih traka u Njemačkoj 3,75, a u Francuskoj 3,50 m, to se navedene vrijednosti uvelike podudaraju.

6.2.4 Prijedlozi komisije

Za propisane dimenzije teretnih motornih vozila od strane komisije nisu učinjeni nikakvi privedjedi, jer se one i bez toga uvelike podudaraju. I njih koje proizlaze iz propisanih dimenzija teretnih motornih vozila vrlo su slične i prema mišljenju komisije ne trebaju daljnje izjednačavanja, posebno zato što proširenja kolnika dolaze u pitanje kod cesta podredenog značenja ($V = 60 \text{ km/sat}$).

7. VRIJEME REAGIRANJA

7.1 Svrha

Vrijeme reagiranja (u Njemačkoj Reaktions- und Auswirkkeit, u Švicarskoj temps de réaction) je vrijeme raspona koji omogućuje vozajući da donese odluku prilagođenu situaciji za sigurno

vladanje pri vožnji i da po tome postupi. Trajanje je tog vremena uvjetovano svojstvima vozaca i vozila. Vremena reagiranja od znacenja su kod:

- proces kočenja
- proces pretjecanja
- proces orientiranja (npr. pisane oznake uz cestu).

Ovdje je daje obradivano samo vrijeme reagiranja kod kočenja.

7.2 Definicija i podloge

Vrijeme reagiranja jest ono vrijeme koje je potrebno za proces kočenja koji vozač nije očekivao, ali koji je postao potreban. Ovo vrijeme saстоji se od:

- psihološkog vremena za percepciju-reakciju vozaca za učavanje, raspoznavanje, shvaćanje i postupanje,
- vremena reakcije mehaničkih uređaja vozila: prorodno vrijeme u polovica vremena stavljanja pod pritisak uređaja za kočenje.

8.3 Do sada primjenjivane vrijednosti norma

Ove vrijednosti sadrži tabelu 8.3.

Ove vrijednosti sadrži tabelu 8.3.